

Рецензия

от проф. д-р Елена Николаева Кантарева-Дечева,

АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ - Пловдив

във връзка с конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, по дисциплините „Теория и история на реставрацията“, „Реставрация на кавалетна живопис върху текстилна основа“ и „Реставрация на кавалетна живопис върху дървена основа и полихромирана дървена пластика“ за нуждите на катедра „Реставрация“, обявен от Национална художествена академия – София.

I. Данни за конкурса

Конкурсът за нуждите на катедра „Реставрация“ към Факултет за приложни изкуства и дизайн на Национална художествена академия - София, е обявен в Държавен вестник бр. 41/05.05.2026 г. Документи за участие в конкурса е подал един кандидат: доц. д-р Стефан Димитров Белишки. Подадените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ и на правилника за дейността на НХА. Всички срокове и регламенти по процедурата са спазени, няма установени нарушения.

Представената конкурсна документация е пълна и съдържа всички материали, необходими за формиране на оценка относно научната, преподавателската, художествено-творческата и обществено-професионалната дейност на кандидата.

Доц. д-р Стефан Белишки участва в конкурса с внушителен по обем и съдържание академичен корпус, включващ хабилитационен труд, научни публикации, материали, удостоверяващи художествено-реставрационната практика, преподавателската дейност, участие в научноизследователски и образователни проекти, както и професионална ангажираност в национални и международни организации, свързани с опазването на културното наследство.

Още при прегледа на материалите се откроява последователността в професионалното развитие на доц. д-р Стефан Белишки и устойчивата връзка между научните изследвания, реставрационната практика, академичното преподаване и експертната му дейност.

II. Академичен и професионален профил на кандидата

Професионалното развитие на доц. д-р Стефан Белишки се характеризира с ясно очертана научна ориентация и устойчиво надграждане на знанията и практическия опит в областта на консервацията и реставрацията на произведения на изобразителното изкуство. Академичната му биография представлява логично развитие на изследователски интереси, формирани върху непосредствената работа с художествени

пааметници и постепенно разширени към научните изследвания, академичното преподаване и експертната дейност.

Практическата работа като реставратор постепенно се превръща в основа за научни изследвания, насочени към технологичните особености на художествените произведения, диагностиката на тяхното състояние и разработването на съвременни методи за тяхното изследване и опазване. По този начин научната работа не е самоцелна, а произтича непосредствено от реални професионални проблеми и е ориентирана към тяхното решаване.

Тази взаимовръзка между практика и научно изследване е една от най-съществените характеристики на академичния профил на кандидата. Натрупаният практически опит намира отражение в научните публикации и в хабилитационния труд, а резултатите от научните изследвания от своя страна обогатяват реставрационната практика чрез прилагането на съвременни аналитични методи и интердисциплинарни подходи. Подобна последователност свидетелства за професионална зрялост и за способност да се интегрират различни научни и практически направления в единна методологична система.

Наред с научноизследователската дейност съществено място в професионалното развитие на доц. д-р Стефан Белишки заема преподавателската му дейност. Дългогодишната му работа със студенти в Националната художествена академия се отличава с непосредствена връзка между теорията и практиката. Обучението не се ограничава до предаване на специализирани знания, а въвежда студентите в логиката на научното изследване, диагностиката на художествените произведения и съвременните принципи на консервационно-реставрационната намеса.

Особено внимание заслужава широката професионална ангажираност на доц. д-р Стефан Белишки извън рамките на академията. Активното му участие в национални и международни професионални организации, експертни комисии, научни мрежи и специализирани форуми представлява важен показател за неговото признание сред професионалната общност. В тази дейност следва да се открие не само членството в престижни организации, но и изпълняваните от него ръководни, експертни и представителни функции, които свидетелстват за високо професионално доверие и авторитет.

Цялостният академичен профил на кандидата се характеризира с балансирано развитие на всички основни компоненти – научни изследвания, художествено-реставрационна практика, преподавателска дейност, организационно управление и обществено-професионална ангажираност. Именно тяхната взаимна обусловеност изгражда професионален модел, който отговаря на съвременното разбиране за академичната длъжност „професор“ – не само като носител на висока научна квалификация, но и като активен участник във формирането на научната политика, развитието на академичната институция и професионалната общност.

III. Анализ на хабилитационния труд и научните приноси

В основата на кандидатурата на доц. д-р Стефан Белишки стои монографичният труд **„Иван Мърквичка. Технологично изследване на живописиста“**, който представлява завършено научно изследване с ясно формулирана концепция, последователна методология и отчетливо изразени научни и научно-приложни приноси. Монографията надхвърля традиционното технологично описание на живописните произведения и предлага комплексен модел за тяхното изследване, основан на съвременните методи на техническата диагностика, материалознанието и консервационната наука.

Актуалността на изследването произтича както от значението на творчеството на Иван Мърквичка за българската художествена история, така и от необходимостта технологичното изследване да бъде интегрирано като задължителен етап от процеса на консервация и реставрация. Авторът убедително защитава тезата, че правилната интерпретация на художественото произведение не може да бъде основана единствено върху стилистичния анализ, а изисква задълбочено познаване на използваните материали, технологичните процеси и последващите изменения в структурата на живописния слой.

Високо оценявам методологичния подход на автора. Монографията не представя отделни аналитични техники като самостоятелни лабораторни процедури, а ги разглежда като взаимнодопълващи се елементи на една цялостна диагностична система. Последователното използване на мултиспектрална фотография, рентгенофлуоресцентен анализ (XRF), рентгенова дифракция (XRD), инфрачервена спектроскопия (FT-IR), микроскопски стратиграфски анализи и други ненвазивни методи позволява реконструкция на художествената технология с висока степен на достоверност. Именно синтезът между различните аналитични подходи представлява едно от най-съществените достойнства на труда.

Научната стойност на монографията се определя не само от богатия емпиричен материал, но и от начина, по който той е интерпретиран. Получените резултати са използвани за формулиране на по-общи изводи относно технологичните особености на живописиста на Иван Мърквичка, характеристиките на използваните материали и спецификата на авторската техника. По този начин изследването придобива значение както за историята на българското изкуство, така и за развитието на теорията на консервацията и реставрацията.

Считам, че един от най-съществените приноси на автора е утвърждаването на интердисциплинарния подход като методологична основа на съвременната реставрационна практика. В неговите публикации и в представения хабилитационен труд научното изследване не е съпътстваща дейност към реставрацията, а неин необходим и определящ етап. Това разбиране е напълно съобразено със съвременните европейски принципи за опазване на културното наследство и представлява съществен принос към развитието на българската реставрационна школа.

Приносите на кандидата могат да бъдат систематизирани в няколко основни направления:

- разработване и прилагане на комплексна методология за технологично изследване на произведенията на изобразителното изкуство;
- разширяване приложението на съвременните инструментални и недеструктивни методи в реставрационната практика;
- интегриране на научните резултати в процеса на вземане на консервационно-реставрационни решения;
- адаптиране на международния опит към българската практика;
- въвеждане на съвременните аналитични методи в университетското обучение по реставрация.

Макар в отделни части изложението да би могло да бъде по-синтетично, а сравнителният анализ с някои европейски изследвания да бъде по-широко развит, тези бележки не променят общата ми висока оценка за научната стойност на труда. Монографията представлява оригинално, задълбочено и приносно изследване, което убедително покрива изискванията към хабилитационен труд за академичната длъжност „професор“.

IV. Оценка на художествено-реставрационната, преподавателската и експертната дейност

Художествено-реставрационната практика на доц. д-р Стефан Белишки е органична част от неговата научна и преподавателска дейност. Непосредствената работа върху произведения на изобразителното изкуство и паметници на монументалната живопис определя тематиката на научните му изследвания и тяхната приложна насоченост. Взаимовръзката между практиката и научния анализ е една от характерните особености на академичния му профил.

Практическият опит, придобит при проучването и реставрацията на редица значими паметници на културното наследство, свидетелства за висока професионална подготовка и последователно прилагане на научно обоснован подход. Сред тях се открояват консервационно-реставрационните дейности в храмовете „Св. Николай“ в Дряново, „Св. Георги“ в Перник, „Св. Тодор“ в Бобошево и „Св. Николай Чудотворец“ (Руската църква) в София. Общото между тези обекти е, че технологичното изследване предхожда всяка реставрационна намеса и служи като основа за вземане на професионални решения.

Една от силните страни на дейността на кандидата е последователното използване на резултатите от комплексни аналитични изследвания при разработването на консервационно-реставрационните решения. Този подход съответства на съвременните принципи на консервацията и реставрацията, при които научната диагностика е съществен елемент от процеса на опазване на културното наследство.

Съществена част от научните публикации произтичат от реалната реставрационна практика. Изследванията върху произведенията на Иван Мърквичка, „Портрет на

княгиня Мария Луиза“ и стенописите в Руската църква показват как конкретният практически опит се превръща в основа за научни изводи с по-широка приложимост. Част от тези публикации имат предимно приложен характер, което е естествено следствие от спецификата на изследваните обекти.

Преподавателската дейност на доц. Белишки е в тясна връзка с научните му интереси. Обучението в катедра „Реставрация“ е насочено към съчетаване на практически умения със задълбочени познания по технология на художествените материали, диагностика и съвременни аналитични методи. Практическите занятия, провеждани върху реални реставрационни обекти, дават възможност на студентите да придобият професионален опит в реална среда и представляват ценен елемент от подготовката им.

Следва да бъде отбелязана и активната му организационна и обществено-професионална дейност. Участието в международни организации като ICCROM, ИС, Е.С.С.О. и ICOMOS, както и в научни форуми и експертни комисии, показва последователна професионална ангажираност и участие в обсъждането на актуални въпроси, свързани с развитието на консервацията и реставрацията.

V. Заключение

След анализа на представените конкурсни материали считам, че доц. д-р Стефан Белишки е изградил последователен академичен профил в областта на консервацията и реставрацията на произведенията на изобразителното изкуство. Представените публикации и хабилизационният труд показват устойчиви научни интереси, ориентирани към технологичните изследвания и тяхното приложение в реставрационната практика.

Основните достойнства на научната му продукция са свързани с прилагането на интердисциплинарен подход и с интегрирането на съвременни аналитични методи в процеса на консервация и реставрация. Наред с това считам, че в бъдещата си работа кандидатът би могъл да развие по-задълбочено теоретичните обобщения и сравнителния анализ с международните изследвания.

Художествено-реставрационната практика, преподавателската дейност и професионалната ангажираност допълват неговия академичен профил и показват устойчива връзка между научните изследвания, практиката и обучението.

Въз основа на представените материали давам положителна оценка на кандидатурата на доц. д-р Стефан Белишки и предлагам на уважаемото Научно жури да му присъди академичната длъжност „професор“ в професионално направление 8.2. „Изобразително изкуство“.

проф. д-р Елена Кантарева-Дечева

09.09.2026 г.